

Educație și comunicare prin teatru ***Joc și improvizație teatrală***

**Diana Florentina Basalic – Colegiul Național „Emil Racoviță” București,
diana_popa03@yahoo.com**

Abstract

Auxiliarul didactic propus se adresează elevilor de liceu și are ca scop pregătirea temelor cuprinse în programa de bacalaureat. Acesta vizează dobândirea de competențe lingvistice pe de o parte, iar pe de altă parte perfectarea examenului scris, într-o formă atrăgătoare, pentru a facilita procesarea informațiilor. Fiecare secvență propune noțiuni teoretice, prezentate sistematic, ce sunt susținute de aplicații prin joc, instrument de învățare și fixare de cunoștințe facil și la îndemâna oricui. Invitați să descopere tainele artei teatrale, elevii sunt puși în situații noi, menite să le dezvolte creativitatea, să le stimuleze imaginația și să devină liberi în exprimare, indiferent de dificultatea cerințelor propuse.

Auxiliarul oferă astfel pe lângă un suport teoretic solid și situații concrete ce permit realizarea feedback-ului pe tot parcursul instruirii teoretice, ce are ca finalitate obținerea unor rezultate foarte bune la examenul final.

1. Introducere

Motto: „Peștii se prind cu undița, iar oamenii cu vorba.” (William Shakespeare)

Comunicarea este un mod de a exista al comunității. Din punct de vedere psihologic comunicarea reprezintă o relație între indivizi: „comunicarea este în primul rând o percepție. Ea implică transmiterea, intenționată sau nu, de informații destinate să lămurească sau să influențeze un individ sau un grup de indivizi receptori.”(Norbert Sillamy), pentru ca din punct de vedere sociologic comunicarea să fie privită ca „un ansamblu de modalități - rețele de transmisie, echipamente individuale și autonome - care permite punerea la dispoziția unui public destul de larg a unei multitudini de mesaje” (*Dicționar de sociologie*, Larousse).

Având în vedere că atât ca examenul de dobândire de competențe lingvistice, cât și la examenul scris de bacalaureat comunicarea și formele acesteia sunt vizate nu direct, mi-am propus în auxiliarul următor să prezint, plecând de la joc ca formă de concretizare a comunicării în educarea copiilor, informații teoretice, dublate de aplicații practice menite să dezvolte imaginația, atenția spiritul de observație, dar și spontaneitatea în conceperea răspunsurilor cele mai potrivite pe un fond emoțional crescut.

Teatrul ca metodă alternativă de învățare la orele de limbă și literatură română are drept scop creșterea nivelului de focalizare a atenției și extinderea volumului de memorare verbală. Astfel jocul dramatic are scop educativ, asigurând o bază de înțelegere cu sine și cu ceilalți, dezvoltând adaptabilitatea la cele mai diverse situații.

Așadar, acest auxiliar are ca obiectiv principal implementarea conceptului conform căruia educația ca și formă de comunicare prin teatru trebuie să plece din spațiul ludic și să improvizeze, jucând pe marea scenă a orelor de limbă și literatură română.

2. Conținuturi

“ Lumea-ntreagă e o scenă și toți oamenii-s actori...” spunea Shakespeare și pe zi ce trece mă conving că are dreptate. Teatrul se supune legilor vieții, dar ca orice ucenic vrăjitor a căpătat puteri nebănuite de la început, astfel încât viața însăși se supune regulilor teatrului. Și ce înseamnă teatrul? Personaje, relații, situații într-o poveste? Teatrul este o modalitate de cunoaștere, un instrument pentru a putea cunoaște, ne ajută să descoperim esența, să înțelegem semnele.

Farmecul copilăriei se desfășoară, până la un punct, între lumi paralele: una reală și alta imaginară, în care totul este posibil. Iar dacă a venit timpul înțelegerii este datoria noastră să nu distrugem, cu bună știință această lume frumoasă, ci să prelungim nevinovăția și farmecul copilăriei.

Copilul, întâmpinat de prospețimea trăirilor estetice, se apropie de un personaj sau altul din basm ori poveste, învață și apoi se joacă, atribuindu-și titluri de noblete, capabile să întrețină efortul de învățare.

Teatrul are o deosebită importanță practică – privind atât din punct de vedere pedagogic cât și psihologic. Eficiența sa poate fi explicată prin caracterul sau simbolic, aspectul de poveste al acțiunii piesei corespunzând gândirii simbolice, creatoare a copilului.

Elementul cel mai important este personajul, un obiect ce capătă viață când este jucat de actorul care este copil. Prin acest personaj se stabilește ușor un raport de încredere. În fața lui copilul se simte liber, inhibițiile, timiditatea dispar, nu mai este

stingher. Dimpotrivă, este oricând gata să se identifice cu ea. De aceea personajul este considerat un mijlocitor ideal între profesorul regizor și copil.

Prin conținutul fragmentelor, poveștilor, scenetelor, pieselor de teatru, jocul, actul didactic are un aport substanțial în dezvoltarea personalității copilului: prezentând fapte pozitive și negative oferă copiilor multiple posibilități de a rezolva problemele lor; însușirea deprinderilor de comportare și adaptarea la situații noi se produce mai ușor și mai rapid prin intermediul personajului; jocul – dramatizarea oferă copiilor prilejul de a realiza practicarea regulii deoarece la această vârstă copiii nu înțeleg necesitatea comportamentului după reguli, ei și le însușesc prin imitare, prin exemplu.

Teatrul poate fi o metodă de educație și învățământ, care poate interveni în formarea unui tânăr atunci când învățământul alternativ nu este suficient.

2.1. Educația prin comunicare



Figura 1. Educație/ Comunicare

Comunicarea (...) este cea care asigură dispoziții emoționale și intelectuale asemănătoare, moduri similare de a răspunde la așteptări și cerințe.” (Apud Paul Dobrescu)

Profesorul Emilian M. Dobrescu (*Sociologia comunicării*, București, 1998) consideră comunicarea un concept fundamental în sociologie și în psihologia socială și grupează accepțiile ce i se atribuie după cum urmează: proces în care se observă stimuli și se reacționează în raport cu aceștia; mecanism esențial în dezvoltarea relațiilor umane; totalitatea simbolurilor gândirii și a mijloacelor prin care ele se difuzează și se

conservă; comunicare socială – expresie generală pentru „toate formele de relații sociale, cu participarea conștientă a indivizilor și a grupurilor”.

Jocul poate fi o formă de concretizare a comunicării în educarea copiilor, dar și a adulților la orice nivel. Strategia educațională prin joc înseamnă inventivitate și ingeniozitate, dezvoltarea imaginației, dezvoltarea atenției, a spiritului de observație, al comunicării și al spontaneității. Întrebarea, pe care probabil v-o puneți, fireasca de altfel, vis-a-vis de această metoda pedagogică, este: "Ce ne învață teatrul și cum?" Teatrul ca metodă alternativă de învățare la orele de limbă și literatură română are drept scop: creșterea nivelului de focalizare a atenției; extinderea volumului de memorare verbală și vizuală; promptitudinea reacției; capacitatea de concentrare; creșterea abilității de a exprima propriile emoții și de autocontrol al reacțiilor de furie și impulsivitate.

"Jocul", acest tip de "disciplină distractivă", oferă simultan și libertate și rigoare, dezvoltând încrederea în sine, creând posibilitatea de a-ți descoperi și folosi cele mai bune abilități, fiind cel mai bun stimulent pentru capacitatea de expresie a copilului. Jocul are scop educativ și chiar terapeutic, asigură o bază de înțelegere cu sine și cu ceilalți, dezvoltând adaptabilitatea la diverse situații și adaptabilitatea socială. Influențează pozitiv procesul de învățare, dezvoltând psihicul și socialul printr-o metodă plăcută, veselă, fiind în contrast cu acel comportament convențional și cu învățarea formală. Oferă o educație activă, încurajează originalitatea oferind libertatea maximă fiindcă jocul își creează propria lume.

2.2 Forme ale comunicării prin joc și improvizație teatrală

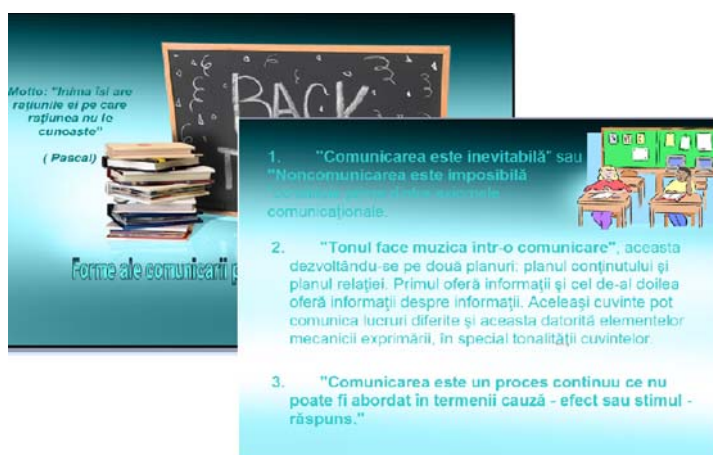


Figura 2. Principiile comunicării

"Principiile comunicaționale" sunt parte componentă a procesului comunicațional într-un mod aproape imperativ, nefiind necesară nici un fel de argumentare. "Comunicarea este inevitabilă" sau "Noncomunicarea este imposibilă" constituie prima dintre axiomele comunicaționale.

1. "Tonul face muzica într-o comunicare", aceasta dezvoltându-se pe două planuri: planul conținutului și planul relației.
2. "Comunicarea este un proces continuu ce nu poate fi abordat în termenii cauză - efect sau stimul - răspuns."



Figura 3. Tipuri de comunicare

3. "Comunicarea se bazează atât pe informația în formă digitală (procesată de sistemul nervos central) cât și pe informația analogică (procesată de sistemul neurovegetativ)."
4. "Comunicarea este ireversibilă." Mesajul, odată comunicat, un mai poate fi luat înapoi.
5. Comunicarea este un proces continuu ce seamănă mai mult cu o spirală fără de sfârșit decât cu un segment cu două capete.
6. Comunicarea implică raporturi de putere între parteneri, iar tranzațiile (schimburile) care au loc între ei pot fi simetrice sau complementare. Orice proces de comunicare este simetric (bazat pe egalitate) sau complementar (bazat pe diferențe). Tranzațiile simetrice sunt acelea în care partenerii își reflectă reciproc comportamentele de pe poziții de egalitate, partenerii au același statut, dar este facilitată apariția conflictului.

7. Comunicarea implică procese de acomodare și de adaptare a comportamentelor (negocierea sensurilor). Oamenii sunt în mod inevitabil diferiți, percep diferit realitatea și au interese și obiective diferite. Comunicarea în grup este posibilă prin respectarea identității celuilalt, a opiniilor și a viziunilor diferite. Din diversitate, din opiniile în contradictoriu, ia naștere decizia optimă.

2.3. Empatia și ascultarea interlocutorului – fundamente comunicaționale

Empatia și ascultarea interlocutorului - fundamente comunicaționale

La rădăcina celor mai mari probleme de comunicare se află problemele de percepere și de credibilitate. Ele pot deveni niște "noduri" complicate pe care deseori le numim "conflicte de personalitate" sau "dificultăți de comunicare".

ATITUDINI:
Presupun că esti de bună credință; nu pun la îndoială sinceritatea sau echilibrul tău mental. Ce s-ar întâmpla dacă într-un proces comunicațional, debutul ar însemna punerea la îndoială a impactului cu interlocutorul?

COMPORTAMENTE:
Ascultă ca să înțelegi!
Vorbește ca să fii înțeles!
Începe dialogul de la un punct comun de referință sau de la un punct asupra căruia sunteți de acord și apropie-te încet de chestiunile de dezacord. Nu demaraj o relație interpersonală comunicațională cu o contradicționalitate!

Figura 4. Empatia/ Atitudini/ Comportamente

La rădăcina celor mai mari probleme de comunicare se află problemele de percepere și de credibilitate. Ele pot deveni niște "noduri" complicate pe care deseori le numim "conflicte de personalitate" sau "dificultăți de comunicare". Ori de câte ori "avem atât de multă dreptate" încât facem pe oricine vede sau gândește altfel să creadă că greșește, cel mai bun mod în care aceștia se pot apăra de lezări din partea noastră este să ne eticheteze, să ne trimită cu sentință pe o perioadă nedeterminată, într-o închisoare intelectuală și afectivă, din care nu vom ieși până când nu plătim "până la ultimul bănuț". Cele mai multe probleme de credibilitate pot fi rezolvate dacă una dintre părțile implicate sau amândouă își vor da seama că la rădăcină se află o problemă de percepție.

Atitudini: Presupun că esti de bună credință; nu pun la îndoială sinceritatea sau echilibrul tău mental. Ce s-ar întâmpla dacă într-un proces comunicațional, debutul ar însemna punerea la îndoială a impactului cu interlocutorul?

Comportamente: Ascultă ca să înțelegi! Vorbește ca să fii înțeles!

Începe dialogul de la un punct comun de referință sau de la un punct asupra căruia sunteți de acord și apropie-te încet de chestiunile de dezacord. Nu demarați o relație interpersonală comunicațională cu o contradictorialitate!

Ascultarea interlocutorului se derulează de obicei astfel:

1. Putem pur și simplu ignora interlocutorul, neascultându-l de fapt.
2. Ne prefacem că ne ascultăm interlocutorul.
3. Aproape de idealul de ascultare se află ascultarea atentă, energică a fiecărui cuvânt.
4. Foarte puțini sunt cei care practică ascultarea empatică și activă.

2.4. Tipuri de comunicare

Comunicarea umană operează cu un ansamblu de stimuli aparținând la trei mari categorii de limbaj :

1. limbaj verbal – graiul articulat și înțelesurile transmise cu ajutorul cuvintelor
2. limbaj paraverbal – înțelesurile dincolo de cuvinte, întregul bagaj de stimuli și semnale transmise prin tonul, volumul și ritmul vocii
3. limbajul trupului – totalitatea semnalelor transmise prin postură, fizionomie, mimică, gestică, privire și distanțe.

Variatele forme de comunicare pot fi clasificate de fapt după mai multe criterii:

CRITERIU	TIP DE COMUNICARE
Tip de limbaj folosit	<input type="checkbox"/> verbală <input type="checkbox"/> nonverbală <input type="checkbox"/> paraverbală
Numărul de indivizi participanți la procesul de comunicare	<input type="checkbox"/> comunicare intrapersonală (comunicare cu sinele) <input type="checkbox"/> comunicare interpersonală (cu alții) <input type="checkbox"/> de grup <input type="checkbox"/> comunicare de masă (prin institutii specializate, cu adresabilitate generală)
Contextul spațio-temporal al mesajelor	<input type="checkbox"/> directă (față în față) <input type="checkbox"/> indirectă (mediată)
Intenționalitatea comunicării	<input type="checkbox"/> intenționată <input type="checkbox"/> neintenționată
Obiectivele comunicării	<input type="checkbox"/> comunicare incidentală (fara scop bine stabilit) <input type="checkbox"/> comunicare consumatorie (consecință a stărilor emoționale) <input type="checkbox"/> comunicare instrumentală (când este urmarit un scop precis)
Poziția ierarhică în organizație	<input type="checkbox"/> comunicare ascendentă (cu superiorii) <input type="checkbox"/> comunicare descendentă (cu subalternii) <input type="checkbox"/> comunicare orizontală (emitătorul și receptorul au pozitii egale)

Figura 5. Schema tipului de comunicare

Ca formă de comunicare prin joc, improvizația este folosită în activitatea didactică pentru că implică afectiv, comportamental copilul, stimulându-i și antrenându-i memoria și dezvoltându-i creativitatea. Improvizația este abilitatea de a crea, de a cânta, juca, dansa sau vorbi, ca reacție spontană la ceea ce se întâmplă în jur sau la propriile gânduri sau sentimente. În acest fel sunt create noi moduri de gândire, noi structuri, noi practici. Improvizația teatrală presupune adaptarea spontană la situații

reale sau imaginare, la propuneri de spațiu sau situații sau relații ale partenerului sau ale coordonatorului de joc. De cele mai multe ori elevul trebuie să propună unde să se desfășoare aceste scene, teme sau titluri pentru discursuri și povestiri sau versuri care să fie integrate în cântece. Puși în astfel de situații elevii devin participanți ai actului didactic într-un mod creativ și constructiv, dându-li-se posibilitatea de a deveni, fie și pentru un moment, actori – regizori – spectatori, dar mai ales, - critici în procesul propriu de asimilare de informații.

3. Descrierea auxiliarului didactic virtual

Auxiliarul cuprinde elementele esențiale ale studiului despre diferite tipuri de comunicare, fiind suport teoretic prezentat sistematic și susținut de aplicații prin joc.

Acesta este util atât profesorilor, cât și dezvoltării personale a elevilor, fiind alcătuit în conformitate cu normele programei de pregătire pentru examenul de bacalaureat și are drept obiectiv principal prezentarea într-o formă atrăgătoare a conținutului pentru a facilita procesarea informațiilor.

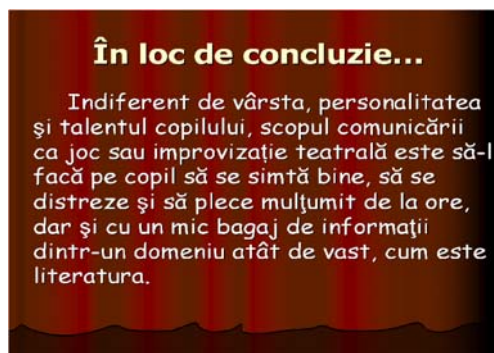


Figura 6. Comunicarea la final...

Bibliografie

- [1] Paul Dobrescu, "Aisbergul Comunicării", *Revista Română de Comunicare & Relații Publice*, nr.1/1999
- [2] Norbert Sillamy, *Dicționar de psihologie*, Larousse, București, 1996
- [3] Aurelian Bondrea, *Sociologia opiniei publice și a mass-media*, București, 1997
- [4] Gilles Amado și André Guittet, *Dynamique des communications dans les groupes*, Paris, 1986
- [5] *Dicționar de sociologie*, Larousse, București, 1996
- [6] www.competenteincomunicare.ro